

Голові спеціалізованої вченої
ради ДФ 20 051.146
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору історичних наук, професорові,
завідувачу кафедри всесвітньої історії
Жерноклеєву Олегу Станіславовичу
(76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата історичних наук, доцента кафедри історії України
і методики викладання історії
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
Кобути Степана Йосифовича
на дисертаційне дослідження
Водославського Тараса Сергійовича
“Українське представництво Галицького крайового сейму в 1908–
1914 рр.”,
представленого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 032 Історія та археологія (галузь знань 03 – Гуманітарні
науки)**

Актуальність дослідження. Внаслідок конституційних реформ 1860-х років на території Габсбурзької монархії розпочалася поступова демократизція політичного життя імперії. У 1861 р. були створені австрійський парламент у Відні та місцеві законодавчо-представницькі органи – сейми, у всіх автономних коронних краях держави. Крайовий сейм з’явився й у Галичині, чим значно пожвавив суспільно-політичне життя краю. Українці отримали можливість брати участь в його формуванні та діяльності, відстоювати у парламентський спосіб права власного народу, що значно пришвидшило процес формування вітчизняної політичної еліти та української нації загалом. Це заклало основу майбутніх державотворчих процесів, орієнтованих на демократичні принципи та дотримання верховенства права.

Парламентарна діяльність українських депутатів наражалася на відповідний супротив польської представницької більшості, що обумовило загострення політичної боротьби у стінах сейму та поза ними між українською

та польською сторонами, особливо в питаннях розвитку місцевого врядування, освіти, культури і т. п. Активізація боротьби за реформу сеймового виборчого законодавства з метою забезпечення депутатського представництва пропорційно до національного співвідношення населення в Галичині викликала посилення польської опінії задля збереження свого домінування усіх сферах суспільного життя провінції. Українські депутати навіть в умовах чисельної меншості були рішуче налаштовані на досягнення прийняттого для них результату. Тому потреба детального вивчення цих процесів підсилює наукову актуальність теми, зважаючи на практичну відсутність у сучасній українській історіографії комплексного дослідження, присвяченого діяльності українського парламентського представництва в Галицькому крайовому сеймі в 1908–1914 рр.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в рамках науково-дослідної роботи кафедр всесвітньої історії за темою: «Центрально-Східна Європа: етнополітичні процеси, соціальні трансформації, міжнародні відносини» (номер державної реєстрації № 0112U003030) та кафедри історії України і методики викладання історії згідно теми: «Історія Галичини нового і новітнього часу, історичне краєзнавство, методика викладання історії» (номер державної реєстрації № 0122U000223) Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна. Дисертація Водославського Т. С. є цілісним, завершеним і логічно структурованим науковим дослідженням. Теоретичні висновки, сформульовані за результатами досліджень, відповідають поставленій меті та завданням, характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості. Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, чотирьох проблемних розділів, поділених на 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (315 позицій) та додатків (15 найменувань). Належною є джерельна база дослідження. Здобувач

опрацював десятки архівних справ вітчизняних архівних установ, оприлюднені у відкритому доступі документи фондів Ягеллонської електронної бібліотеки (Республіка Польща), матеріали періодичних видань, спогади учасників та сучасників досліджуваних подій, праці вітчизняних діячів досліджуваного періоду. Також були проаналізовані та використані наявні історіографічні роботи, а також захищені в період незалежності України дисертаційні дослідження, дотичні до визначеної проблематики. Різноманітність джерельної бази та визначені теоретико-методологічні підходи дозволили змістовно відобразити предмет дисертаційної роботи. Положення дисертації апробовані на міжнародних і всеукраїнських конференціях. Основні результати дисертації відображено в чотирьох фахових публікаціях у наукових журналах категорії Б.

У рамках дисертаційної роботи Водославським Т. С. вперше здійснено комплексне, узагальнююче дослідження діяльності українського сеймового представництва в 1908–1914 рр., розглянуто господарсько-адміністративні, бюджетно-фінансові та культурні питання, що піднімалися українськими послами в сеймі протягом досліджуваного періоду, введено в науковий обіг деякі невідомі та маловідомі архівні матеріали, а також великий об'єм інформації з тогочасної преси, стенограм та додатків до них. У роботі удосконалено наявні знання про нормативно-правові основи діяльності Галицького крайового сейму, інформацію про особовий, партійно-політичний та соціальний склад української сеймової репрезентації в Галичині 1908–1914 рр., відомості про процес міжнаціональної боротьби українців та поляків за сеймову виборчу реформу. Подальший розвиток отримало вивчення сеймових виборів 1908 та 1913 рр., а також дослідження українських освітніх питань, що піднімалися на сеймових сесіях.

Практичне значення отриманих результатів. Зібраний у роботі фактологічний матеріал, напрацьовані автором теоретичні висновки можна використовувати під час викладання навчальних курсів з історії для здобувачів освіти середніх та вищих навчальних закладів. Окрім того, результати

дисертації можна використати під час написання наукових праць з історії стосовно території Галичини на початку XX ст. Важливим є, також можливість використання отриманої внаслідок дослідження інформації під час громадської діяльності, наприклад для поширення серед населення демократичних принципів та ідей парламентаризму.

Загальна оцінка змісту дисертаційної роботи. У вступі роботи автором належно обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт і предмет, виокремлено хронологічні рамки і географічні межі, узагальнено особливості використання методології. Подано інформацію про наукову новизну отриманих результатів, практичне значення роботи, апробацію результатів дослідження, особистий внесок здобувача, основні публікації, структуру дисертації, яка складається з 252 сторінок, а обсяг основного тексту становить 190 сторінок.

В першому розділі роботи автор проаналізував наявну історіографічну базу, визначив та відобразив основний джерелознавчий масив, обґрунтував теоретико-методологічні основи дослідження. Аналіз історіографічних напрацювань іноземних та вітчизняних авторів здійснений на основі традиційного хронологічного підходу й охоплює різні історіографічні масиви (роботи діячів досліджуваного періоду, міжвоєнний, радянський, сучасний). Джерельна база дисертаційної роботи охоплює архівні матеріали, періодичні видання, спогади сучасників подій, опубліковані стенографічні протоколи сеймових засідань та додатки до них, що демонструє ґрунтовність проведеного автором дослідження. Водночас дослідження опираються на теоретико-методологічну основу, зокрема принципи об'єктивності та історизму, універсальні методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції.

Висвітлення фактичної діяльності українського представництва Галицького крайового сейму здійснене дисертантом у другому, третьому та четвертому розділах. Зокрема, у другому розділі розкрито нормативно-правові основи функціонування законодавчо-представницького органу Галичини. Продемонстровано непропорційність куріальної виборчої системи, яка ділила

суспільство на стани на основі майнового цензу та забезпечувала домінування в сеймі для польських великих землевласників. Водночас відображено виборчу кампанію 1908 р., в ході якої надзвичайно загострилися відносини між українцями та поляками, що було зумовлено значними зловживаннями з боку польської адміністрації краю. Продemonстровано суперечності між українськими політиками, що було відображено в формуванні двох окремих українських фракцій: «Русского клубу» москвофілів та «Українсько-руського соймового клубу» націонал-демократів і радикалів після виборів 1908 р.

В третьому розділі дисертантом відображено практичну діяльність українських послів Галицького крайового сейму під час дев'ятої каденції (1908 – 1913 рр.). Зокрема, висвітлено господарсько-адміністративні та бюджетно-фінансові питання, які піднімалися українськими діячами, наприклад стосовно будівництва доріг, мостів та іншої інфраструктури, надання населенню допомоги для подолання наслідків різних природних катаклізмів і т. д. Стосовно культурно-освітніх питань з польською стороною доводилося проводити складну боротьбу для досягнення результату. Особливо складними були питання створення середніх українських начальних закладів, зокрема гімназій, які б перебували на утриманні крайового бюджету. Це зумовлювалося тим, що польські діячі вважали Галичину своєю етнічною територією, тому прагнули розвивати власні навчальні заклади, натомість протистояли розширенню мережі українських освітніх установ. Окрім того, у третьому розділі розглянуто українсько-польське протистояння за сеймову виборчу реформу, що було зумовлено відсутністю бажання у більшості польських діячів приймати зміни до законодавства, які б покращували становище українських виборців.

Четвертий розділ дисертаційної роботи присвячений розгляду діяльності українських представників у сеймі в ході останньої каденції 1913–1914 рр. Спочатку дисертантом було розглянуто дострокову виборчу кампанію 1913 р., яка відбулася після розпуску цісарем Галицького сейму через зрив компромісу щодо виборчої реформи частиною польських політиків.

Автор зазначає, що попри складнощі в переговорах між українською та польською сторонами, політики зуміли досягти компромісу та прийняти сеймову виборчу реформу в лютому 1914 р., яка, на його переконання, покращувала становище українських виборців. Після цього українські політики зосередили зусилля на освітніх питаннях, зокрема відкритті нових державних та прийнятті на крайове фінансування приватних українських гімназій. Певного успіху вдалося досягти 2 березня 1914 р., коли було прийнято рішення про взяття на фінансування з крайового бюджету українських приватних гімназій в Рогатині, Яворові, Чорткові, виокремлення в окремий заклад філії української академічної гімназії у Львові, а також утворення гімназійної філії в Перемишлі. Щодо господарсько-адміністративних та бюджетно-фінансових питань, то надалі часто ставилися внески про розвиток та розбудову крайової інфраструктури, надання мешканцям краю допомоги для подолання наслідків різноманітних природних лих та ін.

Основний текст роботи завершується структурованими висновками, які відповідають завданням, що були поставлені автором, підкреслюють наукову новизну й актуальність проведеного дослідження. Загалом Водославський Т. С. провів комплексне і ґрунтовне дисертаційне дослідження, в якому повною мірою розкрито окреслену проблематику.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. У дисертаційній роботі Водославського Т. С. не виявлено ознак порушення академічної доброчесності.

Зауваження до дисертації. Попри загальну позитивну оцінку дисертації висловлюємо кілька зауважень та пропозицій:

1. Вважаємо, що у підрозділі 2.1 дисертант надто широко подав інформацію стосовно діяльності українських депутатів попередніх каденцій, зокрема другої половини XIX ст., що виходить за хронологічні рамки проблеми дисертаційної роботи.

2. На нашу думку, варто було б розширити матеріал про те, які доступні методи, окрім «обструкції», використовували українські діячі під час парламентської боротьби за виборчу реформу у стінах сейму.

3. Складається враження, що у загальних висновках авторська увага більше сфокусована на ролі й позиції польських персоналій, натомість обмежене узагальнення стосовно українських парламентарів, котрі власне і стали об'єктом дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим нормам.
Дисертаційна робота Водославського Тараса Сергійовича на тему «Українське представництво Галицького крайового сейму в 1908–1914 рр.» є оригінальним авторським дослідженням, що відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами). Дисертаційна робота здобувача не має ознак порушення академічної доброчесності, є повністю завершеною науковою працею, де отримано обґрунтовані вагомі результати, що містять наукову новизну, теоретичне і практичне значення, а її автор, Водославський Тарас Сергійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Рецензент:

кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
і методики викладання історії
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Степан КОБУТА